

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 414. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063745376/facsimile.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

- ropa under ledelse af revolutionære som *Lamarine* (Frankrig), *Garibaldi* (Italien), *Kossuth* og *Csögey* (Ungarn). – *Søndels Bataljon*: de svenske frivillige, der kæmpede på dansk side i den første slesvigske krig. – *Fant*: landstryger, tater. – *Beppo Sommelius*: lyrikeren Gustaf Lorentz S., kaldet *Beppo* (1811-48). – »O heli dig ...»: indledningen til digtet *Rudolf von Wilhelm af Beppo*.
- 46 »*Labblic*: adhus, hvor arbejderne kan hvile sig i pauser under arbejdet. – *Angen*: stanken. – *Styær* og *Speie*: lille og stor montsorr. – *Fasting*: mærked i Kristnehamn ved fastelavn. – *Oxheigen*: oksemarked i Filupstad.
- 47 *stigar*: måleenhed for (træk)kul. – *Karnestok*: stok, hvorpå man holder regnskab ved at skære mærket. – *Brændevingjofru*: brændevedsdunk.
- 48 *Rønseyke*: ubetydelig mønt (1/42 skilling). – *Djerdøden*: den pest, der o. 1350 næsten affolkede Värmland.
- 49 »*Jag får ej se ...*»: salme af F.M. Franzén (1772-1847). – *Lappen*: uren jernklamp. – *Diglen*: smelbedigelen.
- 50 *Fyrrekløse*: harpiksholdigt fyrretre, der udgravedes af torvejord og brugtes til belysning.
- 51 »*Magia divina*»: ikke identificeret. – *Millefolium*: rullike.
- 52 »*Gud lade sit ansigt ...*»: den aronitiske velsignelse 4 Mos. 6,24-26. – *Kon Englen og vælede Stenen bort*: Matt. 28,2.
- 53 »*de Hellige*»: tilhængere af folkelig pietistisk vækkelse, fjendtlige mod statskirken. – »*Foran mauskostammer ...*»: tysk salme af J.A. Cramer (o. 1760), overs. af J.O. Wallin (1816). – »*sukendå Gude*»: se nt. s. 42. – *Konventikelpakaten af 1726*: forordning, der pålagde strenge straffe for konventikler, dvs. private gudstjenester.
- 54 *Bhude til at se*: Es. 35,1-5.
- 55 *Stabbestolen*: tung stol, dannet af udhugget træstamme.
- 56 *Hischjænger*: lang fangsikkniv. – *Kugleform*: støbeform til kugler. – *Sløde-bæse*: gevær til jagt fra slæde. – *Mauzer*: kraftigt tysk gevær (der dog først blev taget i brug i 1870). – *Hattene*: den ene store politiske gruppe i Sverige i 1700-tallet (modt. »huerne»); merkantilistisk, franskvenlig og fjendtlig mod Rusland; dominerede svensk politik, men mistede magten i 1760'erne pga. ydre krige og indre uorden i pengevesenst.
- 57 »*Värmlands Faders*»: Karl IX (1550-1611), der får sin tronbestigelse var hertug i Värmland, hvor han lod indvandrede finner arbejde i gruberne. – *Valloner*: i 1600-tallet: indvandrede ikke-katolske valloner, der var udsat for religiøs forfølgelse, til Sverige, hvor de reformerede jernindustri-er. – *Garper*: indvander, især om tyskere, egentlig et smædeudtryk. – *Osmunds- og Mullummesøerne*: udlige øvntyper. – *dronning Kristina* (1626-89), regerede selvstændigt 1644-54. – *Karl Gustaf*: Karl X Gustaf (1622-60), regerede 1654-60.
- 58 *Skovkarl*: person, der holder til, arbejder i skovene. – 1790: under krige- ne mod Rusland 1788-90. – *Trollhattekanalen i 1800*: dette år åbnedes kanalen, der forbinder Vänern med Kattegat.
- 59 *Landevæms Sygen*: om visse smitsomme sygdomme som f.eks. plettyfus,